

IRODALMI ÉRTESETŐ.

Okmányok az 1638-iki dézsi complanatio és a szombatosok elítéltetéséhez. A Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottsága megbízásából a nagytudományu történelemirő Szilágyi Sándor által szerkesztett „Erdélyi országgyűlési emlékek“ X. kötete 1637—1648 közti időt tárgyalván, a dézsi complanatiót s a szombatosok elítéltetését is tárgyalás alá veszi, s bár nem sok új adatot mutat fel, de van az okmányok közt egy pár, mely a szombatosok ügyét okmányilag állítja előnkbe, s mint ilyen egyház-történelmünk szempontjából figyelmet érdemel.

Miután a szerkesztő a kötet bevezetésében e kort s annak folytán a complanatio és a szombatosok elítéltetése történetét tárgyalja, a kötet további részében a következő okmányokat hozza:

I. A gyulafejevári 1638, apr. 23 és 16-án tartott országgyűlés törvényeit, melynek I. articulusának rubruma: Az judaizansok ad diem 1 Juli Deesen evocaltassanak és ott finaliter dolgok decidaltassék, végeztetik. (135—149 l.)

II. 1638 máj. 23-ról: Az unitárius könyvek elkobzása czim alatt közöltetik 33 elkobzott könyv czime. (165—167 l.)

III. 1638. jul. 1—16-ról közöltetik:

a) A deési complanatio, egyházi tanácsunk levéltárábani eredeti szerint. (174—181 l.)

b) Pécsi Simon notapere. (182—190 l.)

c) Vallon Borbára és Pécsi Judit notapere (190—191 l.)

d) Pécsi Zsuzsánna és Kristina notapere. (191 l.)

e) A szombatosok notaperében ítélet jul 15-éről. (191—195 l.)

f) Egy más ítélet jul. 16-ról. (195—199 l.)

ff) Testimonium super executione dotis et persolutione gen. Anaë Sophiæ Kendeffi Keresztessianæ. (200—201 l.)

g) A formula administrandi elkobzása. (201—202 l.)

IV. 1638. nov. 2—9-ről szombatos perek a beszercezi terminuson:

a) Az unitárius zsinat ítélete. (208—210).

b) Paczolayné pere (210—212.)

c) Pécsy Margit térítvénye. (210—213 l.)

d) Pécsy Simonért való kezességlevél (212—216 l.)

V. A Pécsy-örökösök folyamodása a Balázsfalvát illető irományok ügyében. (460—461 l.)

Királyi telepítvényesek-é a székelyek? Dr. Szabó Károly a kolozsvári magy. kir. tud. egyetem nyilvánosrendestanára, a „székely mivelődési és közgazdasági egyesület“ f. évi közgyűlésén Marosvásárhelyt a fennebbi czim alatt egy felolvasást tartott, mit külön is kiadott. A felolvasás a tudós tanár reputációjának teljesen megfelel. Historiai adatokkal dönti meg Hunfalvi Pál híres nyelvészünk ama hypothesisét, hogy a székelyeket a XII. százban Magyarországból tetepítették jelenlegi lakhelyükre. „Hogy a székelyek nem lehettek királyok

által telepített határőrök, hanem valamint személyökre nézve teljesen szabadok voltak, úgy földjüket örökség (haereditas) jogán tökéletes tulajdonul bírták, a régi székely jog történelme a napnál fényesebben bizonyítja. Törvényeink a törzsszökés székelyeket, bármelyikhez tartoztak a három rend közül, egyiránt nemeknek ismerik . . . A székely-örökségben, mint mindenki tudja, királyi jog nem létezett; székely földön a király, az 1562-ki székely lázadás leverése után Segesvárt kelt országgyűlési végzés előtt, senkinek egy talpalatnyi földet sem adományozhatott. A székely örökség még hűtlenség esetében sem szállhatott a királyi kincstárra, mert székely ember, kivéve a hűtlenség esetét s a bűnügyeket, fejét sem, jószágait pedig soha el nem vesztheti.“ (18.191.) Ezek után elégségesnek tartjuk még közölni a kitünő értekezés zárószavait: „Az én meggyőződésem szerint, melyet adatokkal, oklevelekkel, jogtörténelmi tényekkel igazoltam, a magyar tudományosság a székelyek Hunfalvy által hirdetett eredetnek kérdése fölött bizvást napirendre térhet. Az igazságnak döntő ereje van, az kivívja és föntartja magát, mert szilárd alapon, a történelmi tények bizonyosságán nyugszik; ellenben a legelmésebben kigondolt hypothesisek mulékony szivárvány gyanánt elenyésznek. Opinionum commenta delet dies.“ Ehez mi csak annyit teszünk még, hogy a ki akár a székelyek eredetével, akár a történelmi igazság keresésének módjával meg akar ismerkedni, szerezze meg e kis füzetet, mert ez mindkettőben kitünő szolgálatot nyújt. Ára?

Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy a Székely-egylet ez évi nagygyűléséről Emlékkönyvet adott ki, mely a Szabó Károly értekezésén kívül Nagy Gyula kir. erdészttől „a székelyföld közgazdasági szerepéről és hivatásáról“ tartalmaz egy terjedelmes értekezést és a közgyűlés jegyzőkönyvét, Hajas János elnök szép megnyitó beszédével.

Unitárius kis könyvtár. Szerk. Derzsi Károly. Budapest. II. ker. főutcz. 8 sz. XIV. szám tartalma: Imaházat megnyitó ima és beszéd a szerkesztőtől.

Hódmezővásárhelyen már több év óta tartatott isteni tisztelet az ottani hiveknek a városi leányiskola termében és más helyen. A f. év nyarán a hivek saját maguknak nagy buzgósággal szereztek egy házat és azt imaházzá alakították át. A jelen füzetben közölt ima és beszéd éppen ez imaház megnyitása alkalmával tartatott. Szerző a beszédben kimutatja, hogy az ember vallásos lény, s mint ilyen kereste és ezután is keresni fogja Istent. E keresés közben újabb igazságokra jut s ez igazságok legnagyobbika az, hogy a világon semmi emberi mű s így a dogmák sem állandók, ugyanazért azokat, a kik igyekeznek a lehető legtisztább formához jutni minden haladó embernek kötelessége biztatni és bátorítani. A befejező részben lelkesülten inti hiveit a testvéri türelemre és egyetértésre s erre hívja fel Hódmezővásárhely közönségét is. A füzet jövedelme úgy hiszszük, a főkegyház javára fog fordíttatni s már csak azért is melegen tudjuk ajánlani.

Éppen a fennebbi sorok írásakor érkezett az Unitárius kis könyvtár XI—XIII. sz. füzetének külön kiadása e czím alatt: Jézus élete. (Hopps P. János után angolból.) Fordította s részben átdolgozta Derzsi Károly budapesti unitárius lelkész. (Kiadatott a „Dávid Ferencz-alap“ irodalmi czélra rendelt jövedelméből. 8 r. 1—28 l. Ára 5 kr.) A szöveget a fordító több helyt módosította, hogy annál könnyebben olvasható legyen. Szébb és magasztosabb tárgyú könyv alig kínálkozhatnék ily olcsó áron a megszerzésre. Minthogy annak ide-

jében a tartalomra megtettük volt ismertetésünket, most csak annyit jegyzünk meg, hogy e kis könyvből, a ki csak valamennyire tud olvasni, könnyen megismerheti Jézus vonzó életét és felséges tanításait. Lelkészeinknek különösen figyelmébe ajánljuk a nép közt terjesztés végett. S maguk is igen jó hasznát vehetik a vasárnap délutáni tanításoknál. A könyv betűi jó nagyok, kiállítása diszes. Bs.

Modern beszédek czim alatt az angol unitárius lelkészek egy füzetes vállalatot indítottak meg oly czélból, hogy a mindennapi vallásos, dogmai és társadalmi kérdéseket a legkitünőbb papok és írók által tárgyalva, az olvasó közönség elébe terjesszék. A beszédeket a szabad vizsgálódás, a tudományos készültség és mély vallásos szellem jellemzik. Az eddig megjelent 32 számban a legjelesebb írók nevei fordulnak elő s dolgozataik elég biztosítékot nyújtanak arra, hogy a vállalkozók czélja: hogy a vakhitü bigottság és a zabolátlan hitetlenségnek a mai társadalom kebelében tátongó üre áthidalassék s a tiszta vallás-erkölcsi élet helyre álljon — nagy mértékben el is fog éretni. A vállalkozók a füzeteket ingyen s legfennebb egy pennyért (5 kr.) adják. Bs.

Kis világ legújabb Flori könyve, írta Eötvös Károly Lajos, Gyulai és Taly Antal rajzaival. A kis gyermekek világából szép képekben és csinos versokban kevés könyv foglal többet és szebbet magában, mint ez. A kiállítás csinos, a képek tiszták és jók, a tartalom találó versokbe van foglalva. Kedves ajándék. Ajánlhatjuk.

Pár őszinte szó czim alatt Göndöcs Benedek apát és gyulai lelkész egy füzetet adott ki, melynek az a fontos czélja van, hogy hazánkban a méhé- szet, gyümölcsészet és selymészet általánosan elterjedjen. A czélnek megfelelőleg érdemes tapasztalati oktatásokat nyújt, s azokat ábrákkal is illusztrálja. — Ugyancsak Göndöcs Benedek kiadta Fekete Pál szőlőszeti vándortanárr előadását a szőlőszetről. Egy külön füzetben részletesen megírta Göndöcs Benedek a selymészet kátéját ily czim alatt: „Hogyan lehet az országban mielőbb általánosan elterjeszteni a selymészetet és hogyan kell tenyészteni a selymhernyót?” Árai 20 kr. — Mindhárom munkát ajánljuk lelkészeinknek.

Magyar Paedagogiai Szemle tanügyi havi közlöny, szerkeszti: Rill József. A novemberi füzet is változatos tartalommal jelent meg a szerkesztő, s mások tollából. Pozsonyi Béla figyelemreméltó közleményt ad „Vallásos nevelés az iskolában“ czim alatt. Az utolsó iv tanügyi élettal és irodalommal foglalkozik. A jövő évben már VI-ik évfolyamába lép. Megemlítjük itt a Kolozsvárt megjelenő „Család és Iskola“ czimü tanügyi lapott is. Szerk. Rieger J. E lap már régi harcossza a tanügynek, munkatársai között Dr. Brassai, Dr. Felméri Lajos, Váradi Károly s más jeles írók vannak. A külföldi tanügyi mozgalmakra gondot fordít. Ára egy évre 3 frt.

Nemzeti Nénevelés. Havi folyóirat. Szerk. a budapesti sugáruti állami tanítónő képző intézet tanítói. Jelesen szerkesztett havi folyóirat. Ára 5 frt.

Protestans lapok: Az új év alkalmából idejegyezzük a magyar prot. egyh. lapok és folyóiratok névsorát: Heti lapok: Prot. Egyh. és Isk. Lap. Szerk. Dr. Ballagi Mór. Budapest IX. ker. Kinizsy u. 29. sz. 1. em. Ára egész évre 9 frt. Prot. Közlöny. Szerk. Sándor József, Kolozsvár. Ára 6 frt. Debreczeni Prot. Lap. Szerk. Tóth Sámuel. Debreczen. N. Péterfia u. 348. sz. (Új évtől kezdve ez is heti lap lesz.) Ára 5 frt. Sáros p a t a k i L a -

pok. Szerk. Mitrovics Gyula. Sárospatak. Ára 5 frt. Evangélikus Egyház és Iskola. Szerk. Trsztyénszky Ferencz. Pozsony. Ára 6 frt. Vasárnapi. Prot. néplap. Szerk. Czelder Márton. Ára 2 frt.

Füzetes vállalatok: Evangéliomi Lelkészi Tár. Ára 3 frt. Evangéliomi Lelk. Tár gyászestekre. Ára 1 frt 50 kr Mindkettőt Szerk. Czelder Márton. Unitárius kiskönyvtár. Szerk. Derzsi Károly. Budapest. II. ker, Főutca 8 sz. Minden egyes füzet ára: 5 kr.

Folyóiratok: Magyar Prot. Egyh. és Isk. Figyelő. Szerk. Czelder Márton, Kecskeméten. Megjelenik minden hónapban egyszer. Ára 4 frt. Protestans Pap. Szerk. Lágler Sándor és Kálmán Dezső. (Kölesd. Tolnam) Gyakorlati biblia magyarázatok. Szakfolyóirat Szerk. Garzó Gyula. Békés-Gyomán. Megjelenik két hóban egyszer Ára 4 frt.

Ker. Magvető.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilatkozatok a Jézus személyiségéről. A különös véletlen úgy hozta, hogy a f. évben a világ három egymástól messze távol eső részében három nevezetes egyházi alkalomból a szónokok ugyanarról az egy tárgyról: a Jézus Krisztus személyiségéről tartották beszédeiket. Amerikában az unitárius és más szabad keresztények saratogai nagy conferentiáján dr. Stebbins, Magyarországon a dunamelléki ev. ref. egyh. kerület püspöke Szász Károly budapesti lelkészszé avatásakor, és Angliában a brit és külföldi unitárius társulat évi gyűlésén Brooke Stopford. A beszédekben tett főbb nyilatkozatokat érdekesnek tartjuk közölni.

Dr. Stebbins Horatio Amerikában ezeket mondotta: „A Jézus lénye nem összetett, hanem egyszerű, s mint ilyen mintája minden istenes emberi lénynek; ki üdvözítő, hatalmat és megváltást az által gyakorol, hogy minden okos lélek előtt megismerhetővé teszi önmagát az által, hogy kiváló szeretetreméltóságával buzdítani, tekintélyével bátorítani tud arra, hogy nyerjünk önbizalmat s igyekezzünk olyanná lenni, a milyen ő volt az okosságban és szeretetben. Az kétségbe vonhatatlan tény, hogy az emberiség hovatovább mind kevesebb hajlandóságot kezd mutatni ama nézet elfogadása iránt, melyet a régi egyházi írók tanítottak Jézusról. Én megvagyok győződve, hogy ha a Jézus emberi voltának felismerésénél és megdicsőítésénél minden dogmai formula mellőztetni fog, ha megengedik, hogy az emberi értelem maga ismerje fel s a szíve maga szeresse meg őt, ez a vallásos életre nézve sokkal üdásosabb lesz.“

Szász Károly beszédében ezeket olvassuk: „Mivel mi az Istent még hit által sem láthatjuk és hozzá csak a Krisztus által közelíthetünk a ki ember levén, nekünk is felfogható — s Isten levén, benno az istenséget ismerhetjük meg — azért csak egy a közbenjáró Isten és emberek között t. i. az ember Krisztus Jézus (1. Tim. II. 5.) a kire mint alapra a mi templomainkat építettük, s a